

З АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛ

УДК 398:[930.25+908](477.7)

Людмила Іваннікова

КАТЕРИНОСЛАВСЬКА ГУБЕРНСЬКА ВЧЕНА АРХІВНА КОМІСІЯ ЯК НАУКОВИЙ ОСЕРЕДОК ВИВЧЕННЯ ФОЛЬКЛОРУ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ

У статті зосереджено увагу на діяльності Катеринославської губернської вченої архівної комісії в галузі збирання, вивчення та публікації фольклорно-етнографічних матеріалів на теренах Південної України. Авторка дійшла висновку, що Комісія була важливим науково-методичним центром у царині фольклористичних студій; її члени розробляли програми збору матеріалів, публікували як окремі твори, так і цілі збірки фольклору, здійснили перші історіографічні й теоретичні дослідження фольклору свого регіону.

Ключові слова: історія фольклористики, методологія, едіція, регіональні дослідження фольклору, фольклор Запорозжя.

The article is focused on the activity of Katerynoslav Province Academic Archival Commission in the field of the study, acquisition and publication of folklore and ethnographic materials in the Southern Ukraine region. The authoress concludes that this commission has been an important scientific and methodological center in the branch of folklore studies. Its fellows have developed the programs of materials acquisition and published both individual works and folklore collections. The members of this commission have realized the first historiographical and theoretical studies of the region folklore.

Keywords: Folkloristics History, methodology, edition, folklore regional studies, Zaporozhzhia folklore.

На основі історичної секції Катеринославського наукового товариства 16 березня 1903 року була створена Катеринослав-

ська губернська вчена архівна комісія. Мета її діяльності полягала у виявленні, збереженні та публікації архівних документів з історії Катеринославщини. Оскільки в той період фольклор вважали цілком повноправним історичним документом, то через відсутність інших відповідних наукових установ Архівна комісія впродовж 1903–1916 років мимоволі була осередком вивчення фольклору цього регіону, навколо якого об'єдналися провідні вчені Катеринослава та інших міст губернії. Отже, у виданнях Комісії друкувалися як архівні матеріали, так і фольклорні збірники та студії з історії фольклористики.

Формально головою Комісії завжди був губернський предводитель дворянства (спочатку – М. Міклашевський, згодом – князь М. Урусов), але фактично її очолював директор Катеринославського комерційного училища, професор Антін Степанович Синявський (1866–1951). Керуючим справами Комісії довгий час (1903–1909) був Василь Олексійович Біднов (1874–1935), церковний історик, освітній і громадський діяч, викладач Катеринославської духовної семінарії, голова Катеринославського товариства «Просвіта». У 1909–1913 роках цю посаду обіймав Дмитро Іванович Дорошенко (1882–1951), відомий український історик і літературознавець, громадський діяч, член «Просвіти» (редактор її часопису «Дніпрові хвилі»), а тоді – викладач Катеринославського комерційного училища.

Епістолярна спадщина цих двох учених, а також протоколи засідань Комісії, які час від часу друкувалися на сторінках її «Літопису», дають багату інформацію про активну взаємодію катеринославських учених з харківськими, одеськими, київськими, львівськими, варшавськими, петербурзькими дослідниками та науковими установами. Серед них були Володимир Антонович, Павло Житецький, Володимир Перетц, Володимир Гнатюк та інші. Своїми виданнями Комісія обмінювалася з Науковим товариством імені Шевченка у Львові, Товариством дослідників Волині (Житомир), Одеським товариством історії й старо-

житностей, Московським археологічним товариством, Товариством археології, історії та етнографії при Імператорському казанському університеті, а також із Таврійською, Чернігівською, Ярославською та іншими архівними комісіями [34].

Почесними членами Комісії були такі відомі постаті: професор Київського університету Володимир Антонович, професор Львівського університету Михайло Грушевський, голова Московського археологічного товариства графиня Параскева Уварова, директор Петербурзького археологічного інституту Микола Покровський та інші. Отже, хоча Катеринославська архівна комісія здійснювала локально-історичні дослідження, вона була науковим центром, відомим в Україні та за її межами, а рецензії на її «Літопис» друкували найпрестижніші журнали того часу, зокрема «Киевская старина», «Живая старина», «Исторический вестник», «Записки НТШ» [34; 36].

Найактивнішими членами, які проводили в Комісії й фольклористичні дослідження, були Дмитро Яворницький та Яків Новицький, журналіст і літературознавець Микола Биков, український та російський фольклорист і літературознавець, у той час викладач Катеринославської класичної гімназії, Володимир Данилов, історик, етнограф і фольклорист Олексій Маркевич, краєзнавець Петро Сочинський та інші.

Значною віхою в науковому житті Катеринослава став XIII Археологічний з'їзд, який відбувся в серпні 1905 року. Хоч етнографічної секції й не було, та організатори підготували в межах заходу виставку предметів старовини. У зв'язку із цим Архівна комісія виробила низку програм для збору матеріалів, зокрема й етнографічних та фольклорних. Найперша – «Программа для собирания этнографических сведений по Екатеринославской губернии» (Катеринослав, 1904 р., автор – харківський етнограф Василь Бабенко) [31]. Вона включала збір відомостей про вечорниці та дошлюбні взаємини молоді (як ставляться до невинності дівчини, у чому виявляється

осуд з приводу втрати честі), записи найпоширеніших танців, зразків любовної магії та пов'язаних із цим повір'їв, весільних обрядів і пісень, повір'їв та обрядів, що стосуються догляду за худобою, землеробства (сівба, жнива), рибальства, бджолярства, млинарства, ковальства, описи народних календарних свят та пов'язаних з ними обрядів, свідчення про знахарство, народну медицину, вірування про покійників тощо [31, с. 5].

Інша програма, а саме «Программа для собирания этнографических предметов к выставке на предстоящем в 1905 г. XIII археологическом съезде в г. Екатеринославе», складалася з двох частин: «Предварительные замечания», де надавалися методичні рекомендації, адресовані земствам, статистичним комітетам, науковим осередкам та приватним особам, і «Предметная программа», де містилися конкретні вказівки, що саме слід записувати.

Стосовно збору фольклору Катеринославський комітет з організації Археологічного з'їзду давав такі поради: «Кроме предметов, их описаний и иллюстраций, желательно иметь самостоятельные исследования и материалы по верованиям, обрядам, семейному и общественному быту, обычному праву, материальной культуре, языку, словесному творчеству, танцам, музыке и пению» [25, с. 214]. Сюди входили і фотофіксація, і створення замальовок антропологічних типів, фрагментів обрядів, портретів народних співаків та оповідачів, хороводів та вечорниць тощо. Відповідні вимоги ставилися і до запису фольклорних текстів (як словесних, так і музичних): «Записи словесных произведений должны быть сделаны с обозначением ударений и, возможно точным, соблюдением народного говора; записи музыкальных мелодий при помощи фонографа, а также, за отсутствием последнего, и в обычной нотной передаче по слуху; записи танцев должны сопровождаться описаниями и чертежами фигур танцев и различных движений» [25, с. 214–215]. Отже, передбачалося застосування найновіших методів польової роботи.

Паралельно із записом самого першоджерельного матеріалу Комісія ставила вимогу збирати бібліографію фольклору та етнографії регіону («собрание напечатанных местных этнографических исследований, статей и материалов (в порядке хронологическом и топографическом), а также рукописных»), крім цього, передбачалася фіксація біографій місцевих дослідників історії, археології та етнографії краю, створення географічних та етнографічних карт [25, с. 216].

Друга частина («Предметная программа») – це значно розширений і уточнений варіант вищезгаданої програми для збору етнографічних відомостей. Наприклад, під час збору предметів побуту рекомендувалося записувати їхні народні номінації, занотовувати написи на сволоках [25, с. 217]; під час збору предметів, що стосуються мисливства й рибальства, – фіксувати не лише способи й прийоми цих промыслів, а й місцеві назви тварин, птахів, риб, знарядь і снастей, повір'я та звичаї мисливців і рибалок [25, с. 217]. Це ж стосується й способів добування вогню – до їх запису слід було додавати повір'я та звичаї, пов'язані з вогнем. Збір музичних інструментів (сопілок, бандур, лір) та народних мір передбачав також фіксацію «условных знаков и записей у неграмотных» [25, с. 217].

Збираючи предмети, що стосуються скотарства, необхідно було описувати побут чабанів і пастухів, занотовувати повір'я та обряди, пов'язані з тваринництвом, засоби народної ветеринарії. До землеробських повір'їв та обрядів додавалась іще фіксація назв хлібних рослин. Опис їжі й напоїв, особливо обрядових, передбачав фіксацію рецептів їх приготування [25, с. 218]. Уточнено, що слід записувати про сімейний побут людини – це насамперед обрядодійства, як-от родини, хрестини, а також дитячі ігри й розваги, дошлюбне життя молоді, життя у шлюбі, смерть і похорон. Крім забобонів та ворожінь, прийомів народної медицини, передбачався збір рукописних «лічебників» – «травників»

та «зільників», а також народних замовлянь. Крім інших обрядів народного календаря, рекомендувалося занотувати й перебіг народного вертепу з його атрибутами й текстами [25, с. 219].

Цікава «Програма для збирання сведений о кобзарях и лирниках» [25, с. 220–224]. У преамбулі до неї подано історію запису та дослідження дум, відомості про кобзарів і лірників, про способи їх вишколу й репертуар. Між іншим, про кобзарство як явище, що зникає, та про його носіїв сказано тут з неабияким піднесенням: «Слепые певцы-нищие не вымогатели милостыни, не лицемерные обманщики, прикрывающие лохмотьями падшую нравственность и огрубелую в пороках душу. <...> Будучи последними в народе по своему убожеству и неспособности к земледельческим и другим работам, малорусские бандуристы занимают первое место по развитию поэтических способностей» [25, с. 222]. І у зв'язку з такою високою оцінкою діяльності й творчості кобзарів, автори програми наголошували: «Время не ждет. Последние кобзари вымирают. Нужно собрать, что еще уцелело, и в каком бы то ни было виде – в виде дум, песен, псалмов, полузабытом, прозаическом пересказе», – тобто акцентували на необхідності запису практично всього існуючого репертуару цих унікальних виконавців [25, с. 222].

Програма передбачала фіксацію таких відомостей: чисельність кобзарів у певному краї, місця їхньої осідлості, села, які вони відвідують, короткі біографічні дані, ставлення селян до цих мандруючих співців та їхній вплив на оточення, конкретний репертуар кожного кобзаря й лірника (далі подавався список найпопулярніших дум, псалм, сатиричних і жартівливих пісень). Планувалася також фотофіксація місцевих кобзарів та лірників або виявлення давніших портретів. Стосовно ж запису текстів автори програми давали такі методичні поради: «Само собой разумеется, что необходимо привести в известность поэтическое достояние кобзарей: думы, духовные

стихи, песни юмористические и проч. – с соблюдением всех особенностей выговора, всех темных слов и всех пояснений и замечаний певца» [25, с. 223].

Власне в цих програмах викладено ті теоретико-методологічні засади польової та едиційної фольклористичної практики кінця XIX – початку XX ст., на які спиралася й Катеринославська вчена архівна комісія саме як науково-методичний осередок з вивчення фольклору Південної України.

Варто зауважити, що нам не відомі записи дум і лірницьких пісень з Катеринославщини. Однак Архівна комісія з самого початку свого існування приділяла значну увагу кобзарству. Так, уже в першому випуску «Літопису» повідомлялося, що в день відкриття Комісії, 23 березня 1903 року, після урочистого засідання відбувся великий благодійний концерт за участю «одного з останніх» українських кобзарів – Терешка Пархоменка. Перед початком концерту голова Комісії А. Синявський «сказав пояснительное слово к думам». У виконанні Т. Пархоменка прозвучали думи «Про смерть Хмельницького», «Про трьох братів Азовських», «Невольницький плач», «Про смерть козака-бандуриста», «Про Хведора Безрідного», а також низка історичних і духовних пісень та псалм. «Некоторые NN, – зазначається у “Хроніці”, – как напр[имер] “Про смерть Хмельницького”, “Про Морозенка” слушались с захватывающим интересом и дружно требовались публикой на *bis*» [37, с. 250].

Повернімося до едиційної практики Катеринославської архівної комісії. Основним підсумком її діяльності стали 10 випусків «Літопису», у яких публікувались архівні документи, історичні, археографічні та краєзнавчі студії, окремі твори фольклору та цілі збірки пісень і легенд, усноісторична та мемуарна проза, фольклористичні, етнографічні та літературознавчі статті й замітки, історіографічні дослідження. Головним редактором «Літопису» був А. Синявський, але фактичну роботу з редагування часопису (зокрема фольклорних збірник

ків Я. Новицького) здійснював спочатку В. Біднов, а згодом – Д. Дорошенко.

Саме це видання, разом із «Сборником Харьковского историко-филологического общества», зробило найбільший внесок у фольклористичні дослідження Південної України, зокрема Катеринославщини. Адже тут опубліковані фундаментальні збірки фольклору, перші ґрунтовні статті з історії фольклористики регіону, життєписи катеринославських етнографів і фольклористів Григорія Залюбовського, Івана Манжури, Якова Новицького, матеріали з архіву Російського географічного товариства тощо.

Усі публікації можна умовно розділити на три частини: першоджерела, спроби теоретичних студій та історіографія.

Власне теоретичних студій лише дві – обидві з шевченкознавства, надруковані у VIII випуску «Літопису» – це статті М. Бикова «Народная душа в творчестве Т. Г. Шевченко» [8] та Д. Яворницького «Запорожцы в поэзии Т. Г. Шевченко» [38].

Що ж стосується публікації фольклорних першоджерел, то це, насамперед, п'ять основних фольклорних збірників Я. Новицького «Малорусские исторические песни» [28]¹, «Народная память о Запорожье» [29], «Духовный мир в представлении малорусского народа» [27], «Малорусские народные заговоры, заклинания, молитвы и рецепты» (вип. IX, с. 59–98) та «Малорусские народные заговоры и заклинания» (вип. X, с. 1–15). Д. Дорошенко в листі до Я. Новицького назвав ці та інші праці «высокоценными трудами», що становлять «украшение нашего издания» [18]. Згодом цю думку повторив А. Синявський у підсумковій статті «Первое десятилетие существования Екатеринославской губернской ученой архивной комиссии»: «Исторические песни, собранные в Екатеринославщине с 1874 по 1903 г.» – многолетний почтенный труд Я. П. Новицкого, составляет в трудах нашей “Летописи” ценнейший научный материал,

который мог бы составить украшение солиднейшего научно-этнографического сборника» [34, с. 9].

З листів В. Біднова до Я. Новицького дізнаємося, що Василь Олексійович був редактором цього та інших видань, виконував і коректуру праць, зокрема окремого відтиску «Малорусских исторических песен», що вийшов 1908 року (лист від 28 грудня 1908 р.) [6, арк. 13], а також передмови до нього, яка була видана окремою брошуркою 1909 року (лист від 12 квітня 1908 р.) [6, арк. 11].

Саме В. Біднов, як керуючий справами Комісії, клопотався про розсилку її видань у різні інституції, він же повідомляв і про рецензії на них у львівських, московських та петербурзьких часописах. «Читали ли Вы “Живую старину?” – запитував він Я. Новицького в листі від 28 грудня 1908 року. – А между тем она занимается нашей архивной комиссией. В № 1 за истекающий год помещена рецензия на последний том (как громко!) “Летописи”, а в № 2 посвященная лично Вам статья В. Данилова. “Исторический вестник” поместил две рецензии к IV выпуску “Летописи”, вторая в декабрьской книге. Кроме того, выходящие во Львове “Записки научного товариства імені Шевченка” (в V-й книге) поместили рецензию В. Гнатюка на Ваши “Малорусские песни”» [6, арк. 14] ².

Найбільше рецензій було видано в журналі «Живая старина», друкованому органі Російського географічного товариства, що виходив у Петербурзі впродовж 1891–1916 років. Їх автори, російські фольклористи І. Абрамов, В. Данилов та Д. Зеленін, схвально відгукнулися на збірки пісень і легенд, опубліковані в IV та VII випусках «Літопису». Так, І. Абрамов стосовно IV випуску зазначав, що він містить багато цікавого й важливого історичного та етнографічного матеріалу [1].

Грунтовну рецензію на IV випуск «Літопису» опублікував В. Данилов у журналі «Исторический вестник» [12]. Він позитивно оцінив збірник пісень Я. Новицького, а от стосов-

но діяльності Комісії загалом висловив швидше здивування, аніж захоплення. На думку вченого, вона не відзначається тою широтою й енергією, які притаманні іншим архівним комісіям, хоча Катеринославщина з її історичним минулим мала б викликати особливу цікавість до наукового вивчення. Причину такої інертності В. Данилов убачав в «отсутствии в нашей интеллигенции здоровой любви к Родине и научной пытливости» [12, с. 1126]. Він зазначив, що діяльність Комісії власне тримається на кількох людях, зокрема А. Синявському та В. Біднову, перу останнього належить більша частина матеріалів четвертого випуску [12, с. 1126].

Справді, В. Біднов, будучи церковним істориком, зробив неоціненний внесок і в історіографію фольклору своїм ґрунтовним дослідженням «Устного повествования бывшего запорожца Никиты Леонтьевича Коржа»: опублікував документи, що стосуються запису оповідань Коржа та біографії записувачів, вивчав текстологію «Устного повествования», його різних списків і фальсифікатів³.

До публікації фольклорних першоджерел опосередковано можна зарахувати й окремі замітки В. Біднова та П. Сочинського. Так, у повідомленні «О деньгах, зарытых в землю» [3] В. Біднов опублікував з відповідним коментарем фрагмент рукопису 50-х років XVIII ст., що належав учителеві Бобринецького народного училища Херсонської губернії Олександрю Івановичу Еверту. Поряд з різноманітними рецептами були вміщені відомості про способи та місця закопування скарбів і про те, як їх розшукати. Цей рукопис – типовий зразок так званого писемного фольклору, що був поширений у XVIII – першій половині XIX ст. практично по всій Україні. Відомі рукописи, опубліковані М. Сементовським [32], Б. Грінченком, О. Малинкою та іншими.

У рукопису, виявленому В. Бідновим, указується 14 нібито реальних місць захоронення скарбів, усе це містечка й села Хер-

сонщини (Кривий Ріг, Великі Терни, Федорівка (Новий Адес), Катеринівка на Комишуватці та ін.). Зазначені й реальні прізвища власників земель. Однак ідентифікація місцезнаходження скарбів – типові фольклорні локуси, характерні для легенд про скарби: у погребі, у колодязі під жорновим каменем, у бочці, посеред великого шляху або біля дороги (у дворі, у саду, під деревом), на городі, під муrom, у хаті під припічком, у кутку (на покуті), під порогом тощо. Записувачем XVIII ст. зафіксовані й суто фольклорні уявлення про способи закопування скарбів: «Одни закапывают деньги в землю просто, а другие с заклятиями, в приметных местах, делая свои приметы, как то: на больших камнях, поверх земли выросших, высекая на оных подкову, оглоблю, дугу, или другое что, оттуда отсчитав на восток, запад, север или юг сколько ему угодно шагов, закапывают, а другие, став у приметного места при закате солнца или в полнолуние, и где тень головы будет находиться, там и закапывают, или в лесу, или в саду, подле приметного дерева, или в кургане» [3, с. 299]. «“Достовірно” можна знайти скарб у Катеринівці коло греблі на горбочку: там перед заходом сонця збирається в одну купу величезна кількість змій, а від цієї купи на відстані 1 сажень (прибл. 2 м) дрібні змії купками збираються навколо великої купи великих змій» [3, с. 300]. Годі й говорити про сакральність цього локусу та самої змії в народних віруваннях і фольклорі Степової України!

Цікава з фольклористичного погляду замітка П. Сочинського «Потомок запорожцев» [35] – це републікована в I випуску «Літопису» стаття з газети «Приднепровский край» (1903 р., № 1850). У ній мова йде про спілкування краєзнавця зі старожилом м. Новомосковська, дійсним нащадком запорожців, Михайлом Івановичем Гаркушею. Сам дідусь, як виявилось, не мав ще й 90 років, однак любив «приписувати собі трохи літ», тобто видавав себе за 104-літнього [35, с. 155]. Тут напрошується питання: а чи це не було особливістю усної тра-

диції саме Запорожжя? Мало хто з фольклористів перевіряв вік респондентів за метричними книгами, от і виходило, що майже всі діди-оповідачі, від яких записували і Я. Новицький, і Д. Яворницький, були неодмінно з діда-прадіда запорожцями й мали вік більше ста років. П. Сочинський перевіряв вік свого респондента, та більшість записувачів ставилися з повною довірою до цієї інформації. Якщо це дійсно так, то автобіографія чи спогад кожного виконавця – також частина усної оповідальної традиції, а отже, ми маємо повне право досліджувати їх як прозові фольклорні наративи. Оскільки для фольклорних текстів характерна формульність, то чи не є це уявне довголіття оповідачів однією з таких формул?

Усі ці думки яскраво підтверджують розповіді М. Гаркуші. Цікаво, що цей нащадок запорозького роду (мати – дочка запорожця Наума Колоса, а батько – полтавець) був зорієнтований і на історичний, і на магічний фольклор. Так, історичний переказ, який він перейняв від своєї баби Бараненко, стосується заселення узбережжя річки Самари. За його версією, маєтності роздавала колишнім запорожцям сама Катерина II, під її ласку потрапив і прадід Гаркуші Наум Колос: «Ти, Кулик, сядь недалеко от Дніпра понад Самарою, бо тут багато водитця куликів; ти, Клевець, сядь біля Кулика, а ти (обращаясь к Науму и Акиму Колосам), – коло Самари, і будете пахать хліб, а ти, Родзянко, сядь коло Вольного, і тебе, як малолітнього нехай доглядають твої сусіди і захищають од ворогів» [35, с. 157].

Був у репертуарі баби Бараненко й поширений на території колишнього Запорожжя сюжет про гостину запорожців у палаці Катерини II в Петербурзі. У цьому варіанті кожний з прибулих пив оковиту з власної кварти і їв галушки двохаршинними ложками, що вельми потішило імператрицю [35, с. 157].

Що ж стосується магічного фольклору, то М. Гаркуша був знаменитим практиком лікування хвороб замовляннями й

молитвами. П. Сочинський записав та опублікував 7 замовлянь: від кровотечі, від зубного болю, від лихоманки та «грудних слабостей» [35, с. 158–159].

Чи не найоригінальніше з них – заклинання кровотечі: «На мори-окіяни стоить дуб Мамврійській, під тым дубом гробница, а в гробнице – девица; встань, девица, пробудись, возьми иглу золотую, возьми нитку шелковую и зашій рану кроваву» [35, с. 158]. Вражає й такий зразок акціональної магії: під час епідемії лихоманки досить крейдою, якою пишуть хрести на Йордань, написати на хаті: «Такого-то (ім'я) немає хати» – і лихоманка цей дім обміне [35, с. 159]. Наведений зразок нагадує епізод зі Старого Завіту про вихід євреїв з Єгипту. Ангел смерті обминав той дім, на якому був знак, зроблений кров'ю жертвовного ягняти: «І нехай візьмуть тієї крові, і нехай покроплять на обидва бокові одвірки, і на одвірок верхній у тих домах, що будуть їсти його в них <...> І перейду Я тієї ночі в єгипетським краї, і повбиваю в єгипетській землі кожного перворідного від людини аж до скотини <...> І буде та кров вам знаком на тих домах, що там ви, – і побачу ту кров, і обмину вас, і не буде між вами згубної порази, коли Я вбиватиму в єгипетським краї» (Вихід 12: 7, 12–13) [5, с. 71].

Дід Михайло був твердо впевнений і в тому, що особисто під час полювання в лісі бачив залятий скарб у вигляді великого червоного півня, який горів, наче вогонь, і швидко біг попереду мисливців, та від їхнього крику провалився крізь землю. Оповідач вірив у те, що якби вони тихенько пішли за півнем, то знайшли б «пудів два або й більше золота» [35, с. 156–157].

Отже, як бачимо, Катеринославська архівна комісія зробила значний внесок у науку публікацією фольклорних першоджерел свого регіону й популяризацією їх в Україні та за кордоном.

Стосовно едиційних принципів цих публікацій, то все ж, здається нам, редактори «Літопису» В. Біднов, Д. Дорошен-

ко та А. Синявський швидше ставили історичні цілі, ніж філологічні. Тому всі фольклорні тексти зазнали літературної обробки. Це можна простежити на прикладі прозових записів Я. Новицького. Достатньо зупинитися лише на двох збірках: «Народная память о Запорожье» (1911) [29] та «Духовный мир в представлении малорусского народа» (1912) [27]. До них увійшли легенди та перекази, які раніше публікувалися в збірнику М. Драгоманова «Малорусские народные предания и рассказы» (1876), у газеті «Екатеринославские губернские ведомости» під рубрикою «Из области народных преданий, поверий и рассказов», у газеті «Екатеринославский юбилейный листок» та журналі «Киевская старина», у збірці Я. Новицького «Малорусские народные предания, поверья и рассказы» (1907) тощо. Під час передруку тексти скорочували, іноді редагували до невпізнанності (при цьому нівелювалися не тільки індивідуальні риси мовлення оповідача, а й діалектна лексика), нерідко змінювали їхні заголовки, що іноді створювало враження, ніби публікується новий текст. Примітки та коментарі записувача, які часто були важливим історичним чи етнографічним контекстом фольклорного твору, або скорочували до мінімуму, або й зовсім виключали, від чого, звісно, «страждав» і сам текст. При публікації оповідання «Рассказы деда Кравца» випущено важливий контекст про обставини запису спогадів та самого оповідача, а його розповідь дуже редукована [30, с. 96–98]. Те ж саме стосується й оповідання «Половица. Из воспоминаний старухи» – до мінімуму скорочений діалог з бабусею, а розповідь про обставини запису зовсім знята [30, с. 28–31]. У легенді «Кии – первое название запорожцев» виключено політично гострі фрагменти тексту щодо розорення Січі та постаті Катерини II [30, с. 95–96]. Це ж саме стосується й оповідання «Урочище Сагайдачное при Днепре» [30, с. 39–43], і легенд про песиголовців, про Десну й Дніпро, про камені Богатирі. Текст останньої

легенди настільки видозмінений, що його можна вважати за окремий варіант, лише паспортизація Я. Новицького є доказом того, що це один і той самий твір [30, с. 18] ⁴. Нам відомо, що й сам Я. Новицький робив подібне редагування, він також зчитував й останню коректуру, і без його відома збірники не йшли до друку. Тож це означає, що не лише В. Біднов або Д. Дорошенко втручалися в тексти.

Що ж стосується історіографічних досліджень, то, як уже зазначалось, найбільший доробок у цьому напрямі належить В. Біднову, а також В. Данилову та М. Бикову. Так, В. Біднов опублікував дорожні нотатки ректора Катеринославської духовної семінарії Я. Вечеркова, у яких розкривається історія запису усних оповідань запорожця Микити Коржа [4]. Із записок дізнаємося про цікаву й неординарну постать архієпископа Гавриїла (Розанова), його захопливі бесіди зі старожилами Новомосковська, Павлограда, Бахмута, Маріуполя про історію цих міст [4, с. 42–43, 48, 56–57]. У статті «К характеристике местных литературных нравов» [2] В. Біднов на основі текстологічного аналізу довів, що запис оповідань здійснив саме архієпископ Гавриїл, і тим самим спростував намагання якогось плагіатора С. Нікітіна привласнити цей твір. Названа стаття В. Біднова – перше в українській історіографії ґрунтовне дослідження, присвячене спогадам М. Коржа.

В. Данилов опублікував у «Літописі» низку статей, присвячених історії етнографії й фольклористики регіону, як давнішого періоду, так і другої половини XIX ст. Це статті «Из прошлого Екатеринославской этнографии» [14] та «Екатеринославщина в архиве Императорского русского географического общества» [13] ⁵. Кілька публікацій В. Данилов присвятив біографії та фольклористичній діяльності Г. Залюбовського [16] й М. Маркевича, зокрема опублікував листування останнього з М. Максимовичем [15]. Відомі також його статті, що стосуються літературної діяльності Дмитра Тимофійовича та Миколи

Дмитровича Мізків, дитячої комедії в Катеринославі на початку XIX ст.

Д. Яворницький опублікував у «Літопису» виявлену ним автобіографію історика Києва та упорядника «Старосвітського бандуриста» (1861) Миколи Закревського. У ній, зокрема, йдеться про історію створення його знаменитого фотоальбому «Київ тепер і прежде» [39]. М. Биков представив перший в історії української фольклористики нарис про життя й поетичну творчість І. Манжури [7], що згодом вийшов й окремою брошурою в Катеринославі. Микола Васильович особисто знав І. Манжуру, підтримував його й морально, і матеріально, тому стаття прийнята глибоким співчуттям. На неї відгукнувся М. Возняк, опублікувавши рецензію в «Записках НТШ» [9]. Свою увагу рецензент зосередив на літературній казці І. Манжури «Трьомсин-Богатир». Він дійшов висновку, що в основі казки два класичні сюжети – міф про Мінотавра й історія матері Гамлета, але вони розгортаються на тлі побуту козацької доби. Зі співчуттям М. Возняк говорив і про самого І. Манжуру: «Своїми звичками нагадує нам Манжура бурсака гоголівського типу, якого повинно було більше зрозуміти окруженне і сердечніше займитися талановитою, але від уродження безталанною людиною» [9, с. 233].

Отже, на підставі вищесказаного можна підсумувати, що Катеринославська вчена архівна комісія була провідним науково-методичним центром з вивчення фольклору на терені Південної України початку XX ст., а її члени активно його збирали, публікували та досліджували. Видавнича діяльність Комісії стала важливим етапом у вивченні історичного та магічного фольклору Запорозжя, зокрема легенд, переказів, замовлянь і пісень. Адже на сторінках її «Літопису» була опублікована більшість регіональних фольклорних збірок, тут також з'явилися і перші історіографічні дослідження, біографічні нариси про фольклористів, що працювали в цьому регіоні.

ПРИМІТКИ

¹ Про історію видання збірника «Малорусские исторические песни» (1907) та передмови до нього детально йдеться в нашій монографії «Яків Новицький. Фольклорист, історик, педагог» [24, с. 231–233].

² Див. уже згадувану монографію [24, с. 248–250]. У ній ґрунтовно розглянуто й історію видання решти збірників Я. Новицького.

³ Детально це розглянуто в нашій попередній статті, надрукованій 2014 року у «Віснику Запорізького національного університету» [20].

⁴ Детальніше все це описано нами в коментарях до другого тому «Творів» Я. Новицького [30, с. 392, 395–396, 405, 408, 427 та ін.].

⁵ Обидві ґрунтовно проаналізовані нами в статті «Володимир Данилов – дослідник фольклору і фольклористики Півдня України» [21].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамов И. [Рецензія:] Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. Год третий (выпуск IV). Издается под редакцией товарища председателя комиссии А. Синявского. Екатеринослав, 1908. *Живая старина*. 1908. Вып. I. С. 107.

2. Беднов В. А. К характеристике местных литературных нравов (С. А. Никитин и его «Екатеринославская старина»). *Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии (далі – Летопись ЕУАК)*. Екатеринослав, 1912. Вып. VIII. С. 265–288.

3. Беднов В. А. О деньгах, зарытых в землю. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1912. Вып. VIII. С. 299–300.

4. Беднов В. А. Путевые заметки ректора Екатеринославской духовной семинарии, архимандрита Иакова Вечеркова, впоследствии епископа Саратовского, архиепископа Нижегородского. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1910. Вып. VI. С. 38–88.

5. Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську наново перекладена / переклад проф. Івана Огієнка. Київ : Українське біблійне товариство, 2002. 1159 с.

6. Біднов В. О. Листи до Я. П. Новицького (1907–1909 рр.). Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Ф. 4-3. Од. зб. 94. 18 арк.

7. Быков Н. В. Ив. Ив. Манжура. Украинский этнограф и поэт (1851–1893). *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1910. Вып. VI. С. 13–37.

8. Быков Н. В. Народная душа в творчестве Т. Г. Шевченко. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1912. Вып. VIII. С. 82–101.

9. Возняк М. [Рецензія:] Николай Быков. Ив. Ив. Манжура, украинский этнограф и поэт (1851–1893). Катеринослав, 1910, ст. 25. *Записки Наукового товарищества імені Шевченка*. 1910. Т. 97. Кн. 5. С. 232–233. (бібл.).

10. Гнатюк В. М. [Рецензія:] Я. П. Новицкий. Малорусские исторические песни, собранные в Екатеринославщине в 1874–1903 гг. (Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии, год 3, вып. IV. Екатеринослав, 1907 г., с. 131–258). *Записки Наукового товарищества імені Шевченка*. Львів, 1908. Т. 85. Кн. 5. С. 221–223.

11. Данилов В. В. [Рецензія:] Малорусские исторические песни (Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии, выпуск IV, Екатеринослав, 1907, стр. 131–252). *Живая старина*. Санкт-Петербург, 1908. Вып. 2. С. 250–251.

12. Данилов В. В. [Рецензія:] Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. Год третий (выпуск IV). Екатеринослав, 1907. *Исторический вестник*. 1908. № 12. Т. CXIV. Декабрь. С. 1126–1127.

13. Данилов В. В. Екатеринославщина в архиве Императорского русского географического общества. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1915. Вып. X. С. 376–378.

14. Данилов В. В. Из прошлого Екатеринославской этнографии. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1915. Вып. X. С. 182–188.

15. Данилов В. В. К биографии Н. А. Маркевича (Письма его к М. А. Максимовичу). *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1911. Вып. VII. С. 220–231.

16. Данилов В. В. Памяти Г. А. Залюбовского. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1909. Вып. V. С. 108–111.

17. [Дорошенко Д. І.] Катеринославська архівна комісія. *Україна*. 1914. Кн. 1. С. 149.

18. Дорошенко Д. І. Лист до Я. П. Новицького. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Ф. 202. № 146. арк. 11.

19. Зеленин Д. К. [Рецензія:] Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. Издается под редакцией товарища председателя комиссии А. Синявского. Выпуск седьмой. Екатеринослав, 1911. *Живая старина*. Санкт-Петербург, 1912. Вып. II–IV. С. 503–504.

20. Іваннікова Л. В. «Устне повествование» М. Л. Коржа як факт історії української фольклористики. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2014. № 1. С. 36–45.

21. Іваннікова Л. В. Володимир Данилов – дослідник фольклору і фольклористики Півдня України. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 1. С. 43–50.
22. Іваннікова Л. В. Історіографія 20-х років ХХ ст. як джерело до вивчення історії фольклористики Півдня України. *Наукові записки. Серія: Історичні науки*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Вип. 16. С. 199–207.
23. Іваннікова Л. В. Фольклористика Півдня України в наукових студіях 20-х років ХХ століття. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 3. С. 7–15.
24. Іваннікова Л. В. Яків Новицький. Фольклорист, історик, педагог / за ред. С. В. Мишанича. Запоріжжя : АА ТанDEM, 2010. 388 с.
25. К предстоящему XIII археологическому съезду в Екатеринославе. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1904. Вип. I. С. 206–224.
26. Машуков В. Д. К биографии И. И. Манжуры. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1911. Вип. VII. С. 249–250.
27. Новицкий Я. П. Духовный мир в представлении малорусского народа. Сказания, суеверья и верования, собранные в Екатеринославщине. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1912. Вип. VIII. С. 161–184.
28. Новицкий Я. П. Малорусские исторические песни, собранные в Екатеринославщине в 1874–1903 гг. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1907. Вип. IV. С. 131–257.
29. Новицкий Я. П. Народная память о Запорожье: предания и рассказы, собранные в Екатеринославщине в 1875–1905 гг. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1911. Вип. VII. С. 1–116.
30. Новицкий Я. П. Твори : у 5 т. / упоряд., передмова, коментарі Людмили Іваннікової. Запоріжжя : АА ТанDEM, 2007. Т. 2. 510 с.
31. Программа для собиранія этнографических сведений по Екатеринославской губернии. Екатеринослав, 1904. 13 с.
32. Сементовский Н. М. Запорожская рукопись, рассказывающая, в каких именно местах и какие сокрыты клады гайдамаками и местными жителями, издана членом Императорских русских Географического и Археологического обществ Николаем Сементовским. Киев, 1857. 60 + I + XX с.
33. Синявский А. С. А. И. Маркевич – историк Новороссийского края. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1904. Вип. I. С. I–XI.
34. Синявский А. С. Первое десятилетие существования Екатеринославской губернской архивной комиссии. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1915. Вип. X. С. 1–15.
35. Сочинский П. Потомок запорожцев. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1904. Вип. I. С. 155–160.

36. Список членов Екатеринославской губернской ученой архивной комиссии. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1909. Вып. V. С. 21–23.
37. Хроника. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1904. Вып. I. С. 249–250.
38. Эварницкий Д. И. Запорожцы в поэзии Т. Г. Шевченко. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1912. Вып. VIII. С. 102–159.
39. Эварницкий Д. И. К биографии малорусского этнографа Н. В. Закревского. *Летопись ЕУАК*. Екатеринослав, 1911. Вып. VII. С. 117–124.

REFERENCES

1. Abramov I. (1908) [Retsenziia:] Letopis Yekaterinoslavskoy uchenoy arkhivnoy komissii. God tretiy. Vyp. IV. [Review:] [The chronicle of the Yekaterinoslav Academic Archive Commission]. Vol. IV. *Zhivaya starina* [Living antiquity], vol. I, p. 107.
2. Bednov V. A. (1912) K kharakteristike mestnykh literaturnykh nrayov [To the characterization of local literary mores]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. VIII, pp. 265–288.
3. Bednov V. A. (1912) O dengakh, zarytykh v zemlyu [About money buried in the ground]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. VIII, pp. 299–300.
4. Bednov V. A. (1910) Putevye zametki rektora Yekaterinoslavskoy dukhovnoy seminarii, arkhimandrita Iakova Vecherkova, vposledstvii episkopa Saratovskogo, arkhiepiskopa Nizhegorodskogo [Travel notes of the rector of the Ekaterinoslav Theological Seminary, Archimandrite Jacob Vecherkov, later Bishop of Saratov, Archbishop of Nizhny Novgorod]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. VI, pp. 38–88.
5. Ukrainian Bible Society (2002) *Bibliia abo knygy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu iz movy davnoievreiskoi y hretskoi na ukrainsku nanovo perekladena. Pereklad prof. Ivana Ohiiienka* [The Bible or the Book of Scripture of the Old and New Testament from the language of Hebrew and Greek into the Ukrainian newly translated. Translation by prof. Ivan Ogiienko]. Kyiv: Ukrainian Bible Society.
6. Bidnov V. O. *Lysty do Ya. P. Novytskoho (1907–1909)* [The letters to Ya. P. Novytskyi (1907–1909)]. IMFE, f. 4–3, no. 94.
7. Bykov N. V. (1910) Iv. Iv. Manzhura. Ukrainskiy etnograf i poet (1851–1893) [I. I. Manzhura. Ukrainian ethnographer and poet (1851–1893)]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. VI, pp. 13–37.

8. Bykov N. V. (1912) Narodnaya dusha v tvorchestve T. G. Shevchenko [People's soul in the works by T. Shevchenko]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. VIII, pp. 82–101.

9. Voznyak M. (1910) [Retsenziia:] Nikolay Bykov. Iv. Iv. Manzhuira, ukrainskiy etnograf i poet (1851–1893). Katerinoslav, 1910, st. 25 [Review:] [Nikolay Bykov. I. I. Manzhuira, Ukrainian ethnographer and poet (1851–1893). Katerinoslav, 1910, art. 25]. *Zapysky naukovogo tovarystva imeni Shevchenka* [Notes of the Shevchenko Scientific association], book 5, vol. 97, pp. 232–233.

10. Hnatiuk V. M. (1908) [Retsenziia:] Ya. P. Novitskiy (1907) Maloruskie istoricheskie pesni, sobrannye v Yekaterinoslavshchine v 1874–1903 gg. [Ya. P. Novitskiy (1907) Malorussian historical songs collected in Ekaterinoslav region in 1874–1903]. *Zapysky naukovogo tovarystva imeni Shevchenka* [Notes of the Shevchenko Scientific association], book 5, vol. 85, pp. 221–223.

11. Danilov V. V. (1908) [Retsenziia:] Maloruskie istoricheskie pesni (Letopis Yekaterinoslavskoy uchenoy arkhivnoy komissii, vypusk IV, Yekaterinoslav, 1907, str. 131–252) [Malorussian historical songs (Annals of the Ekaterinoslav Scientific Archive Commission, Ekaterinoslav, vol. IV, 1907, pp. 131–252)]. *Zhivaya starina* [Living antiquity], vol. 2. pp. 250–251.

12. Danilov V. V. (1908) [Retsenziia:] Letopis Yekaterinoslavskoy uchenoy arkhivnoy komissii, vypusk IV, Yekaterinoslav, 1907 [Annals of the Ekaterinoslav Scientific Archive Commission, vol. IV, Ekaterinoslav, 1907]. *Istoricheskiy vestnik* [Historical newsletter], no. 12, vol. CXIV, pp. 1126–1127.

13. Danilov V. V. (1915) Yekaterinoslavshchina v arkhive Imperatorskogo russkogo geograficheskogo obshchestva [Ekaterinoslav region in the archive of the Imperial Russian Geographical Society]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. X, pp. 376–378.

14. Danilov V. V. (1915) Iz proshlogo Yekaterinoslavskoy etnografii [From the past of Ekaterinoslav ethnography]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. X, pp. 182–188.

15. Danilov V. V. (1911) K biografii N. A. Markevicha (Pisma ego k M. A. Maksimovichu) [To the biography of N. A. Markevich (Letters to M. A. Maksimovich)]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, no. VII, pp. 220–231.

16. Danilov V. V. (1809) Pamyati G. A. Zalyubovskogo [In memory of G. A. Zalyubovsky]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. V, pp. 108–111.

17. [Doroshenko D. I.] (1914) Katerynoslavska arkhivna komisiia [Katerynoslav archival commission]. *Ukraina* [Ukraine], vol. 1, p. 149.

18. Doroshenko D. I. *Lyst do Ya. P. Novytskoho* [The letter to Ya. P. Novytskyi]. IR NBUV, f. 202, no. 146, p. 11.

19. Zelenin D. K. (1912) [Retseziia:] Letopis Yekaterinoslavskoy uchenoy arkhivnoy komissii, 1911 [Annals of the Ekaterinoslav Scientific Archive Commission, 1911]. *Zhivaya starina* [Living antiquity], no. II–IV, pp. 503–504.

20. Ivannikova L. V. (2014) «Ustnoe povestvovanie» M. L. Korzha yak fakt istorii ukrainskoi folklorystyky [«Oral narration» by M. L. Korzh as a fact in the history of Ukrainian Folklore Studies]. *Visnyk Zaporizkogo Natsionalnogo universytetu. Filolohichni nauki* [Bulletin of the Zaporizhzhya National University. Philological Sciences], no. 1, pp. 36–45.

21. Ivannikova L. V. (2012) Volodymyr Danylov – doslidnyk folkloru i folklorystyky Pivdnia Ukrainy [Volodymyr Danylov is a researcher of folklore and Folklore Studies of the South Ukraine]. *Narodna tvorchist ta etnolohiia* [Folk art and Ethnology], no 1, pp. 43–50.

22. Ivannikova L. V. (2012) Istoriohrafia 20-kh rokiv XX st. yak dzhereło do vyvchennia istorii folklorystyky Pivdnia Ukrainy [Historiography of the 1920s as a source for the study about the history of Folklore Studies in the South Ukraine]. *Naukovi zapysky. Serii: Istorychni nauky*. [Proceedings. Series: Historical Sciences], Kirovohrad, vol. 16. pp. 199–207.

23. Ivannikova L. V. (2012) Folklorystyka Pivdnia Ukrainy v naukovykh studiiah 20-kh rokiv XX stolittia [Folklore Studies of the South Ukraine in scientific studies of the 1920s]. *Narodna tvorchist ta etnolohiia* [Folk art and Ethnology], no. 3. pp. 7–15.

24. Ivannikova L. V. (2010) *Yakiv Novytskyi. Folkloryst, istoryk, pedahoh* [Yakiv Novytskyi. Folklorist, historian, teacher]. – Zaporizhzhia: AA Tandem.

25. K predstoyashchemu XIII arkheologicheskomu sezdru v Yekaterinoslave (1904) [Towards the forthcoming XIII archaeological congress in Ekaterinoslav]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. I, pp. 206–224.

26. Mashukov V. D. (1911) K biografii I. I. Manzhury [To I. I. Manzhura's biography]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. VII, pp. 249–250.

27. Novitskiy Ya. P. (1912) Dukhovnyy mir v predstavlenii malorusskogo naroda. Skazaniya, sueverya i verovaniya, sobrannyye v Yekaterinoslavshchine [Spiritual world in the Malorussian people perception. Legends, superstitions and beliefs collected in Ekaterinoslav region]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. VIII, pp. 161–184.

28. Novitskiy Ya. P. (1907) Malorusskie istoricheskie pesni, sobrannyye v Yekaterinoslavshchine v 1874–1903 gg. [Malorussian historical songs collected in Ekaterinoslav region in 1874–1903]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. IV, pp. 131–257.

29. Novitskiy Ya. P. (1911) Narodnaya pamyat o Zaporozhe: Predaniya i rasskazy, sobrannyye v Yekaterinoslavshchine v 1875–1905 gg. [People's memory about Zaporozhe: Traditions and stories collected in Ekaterinoslav region in 1875–1905]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, no. VII, pp. 1–116.

30. Novytskyi Ya. P. (2007) *Tvory u 5 tomakh* [Works in 5 volumes]. Vol. 2. Compiler L. Ivannikova. Zaporizhzhia: AA Tandem.

31. *Programma dlya sobiraniya etnograficheskikh svedeniy po Yekaterinoslavskoy gubernii* (1904) [Program for collecting ethnographic information in the Ekaterinoslav province]. Ekaterinoslav.

32. Sementovskiy N. M. (1857) *Zaporozhskaya rukopis, rasskazyvayushchaya, v kakikh imenno mestakh i kakie sokryty klady gaydamakami i mestnymi zhitelyami* [Zaporizhzhia manuscript, telling, in which places and what treasures were hidden by haydamaki and local residents]. Kyiv.

33. Sinyavskiy A. S. (1904) A. I. Markevich – istorik Novorossiyskogo kraya [A. I. Markevich is a historian of the Novorossiysk region]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. I, pp. I–XI.

34. Sinyavskiy A. S. (1915) Pervoe desyatiletie sushchestvovaniya Yekaterinoslavskoy gubernskoy arkhivnoy komissii [The first decade of the Ekaterinoslav Provincial Archival Commission existence]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. X, pp. 1–15.

35. Sochinskiy P. (1904) Potomok zaporozhtsev [The Cossacks' descendant]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. I, pp. 155–160.

36. Spisok chlenov Yekaterinoslavskoy gubernskoy uchenoy arkhivnoy komissii (1909) [The list of members of Ekaterinoslav provincial academic archive commission]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. V, pp. 21–23.

37. Khronika (1904) [The Chronicle of 1904]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. I, pp. 249–250.

38. Evarnitskiy D. I. (1912) Zaporozhtsy v poezii T. G. Shevchenko [Zaporozhian Cossacks in Taras Shevchenko's poetry]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. VIII, pp. 102–159.

39. Evarnitskiy D. I. (1911) K biografii malorusskogo etnografa N. V. Zakrevskogo [To the Malorussian ethnographer N. V. Zakrevskiy biography]. *Letopis YeUAK* [YeUAK Annals], Ekaterinoslav, vol. VII, pp. 117–124.

SUMMARY

The article is dedicated to the activity of Katerynoslav Academic Archival Commission and its contribution to the Southern Ukraine folklore studying. Historians have considered folklore as an authentic oral document in the late XIXth century. Therefore, this commission has become an important center on the study of this region folklore. It has published folklore collections and materials on the Folkloristics History. The commission has united leading scientists of the Southern Ukraine: historians, archaeologists, ethnographers and folklorists. Vasyl Bidnov, Dmytro Doroshenko, Dmytro Yavornytskyi, Yakiv Novytskyi, Mykola Bykov, Mykola Sumtsov, Volodymyr Danylov, Oleksiy Markevych are known among them. Katerynoslav scientists are connected closely with the scholars and academic institutions of Kharkiv, Odesa, Kyiv, Lviv, Warsaw, Moscow and Saint Petersburg. Reviews on the commission *Chronicle* have been published in the most prestigious editions of that time.

The Archival commission has developed a number of programs on the folklore and ethnographic materials collecting. These are the *Program on the Ethnographic Data Acquisition in Katerynoslav Province*, *Program on the Ethnographic Articles Collection for the Exhibition at the XIII All-Russian Archaeological Congress in Katerynoslav*, *Program on the Information Acquisition for Kobzars and Lyrists*. All these programs have provided methodological recommendations on the recording of folklore, various traditions, rituals and beliefs. It has been recommended to fix the following materials: calendar rituals and customs, birth, christening, weddings, funerals, children's games and youth entertainment, folk dramas, songs, dumas, legends, prayers, love and household magic, beliefs, folk dances and music, to describe folk crafts, trades, everyday life, habitation, clothes, dishes and their recipes, dialectal vocabulary. It is also recommended to record the information about kobzars and lyrists, their biographies and the entire repertoire.

The publication of 10 issues of the *Chronicle* has become the main result of the commission activity. Archival documents, historical, archaeographic and ethnographic studies, separate folklore works and the whole collections of songs and legends, historiographic studies are presented. Just this edition, along with the *Digest of Kharkiv Historical and Philological Society*, has contributed the most to the folklore studies of Southern Ukraine, Katerynoslav region in particular. Here fundamental collections of folklore, first solid articles on the region folklore history,

biographies of Katerynoslav ethnographers and folklorists Hryhoriy Zaliubovskiy, Ivan Manzhura, Yakiv Novytskyi, materials from the archive of the Russian Geographical Society, etc. have been published.

The entire mass of publications can be divided conditionally into three parts, namely: primary sources, theoretical studies attempts and historiography. As for the primary sources publication, these are first of all five major folk collections by Yakiv Novytskyi. The historian Vasyl Bidnov is known as the editor of these works. This scientist has also published some folklore materials in the *Chronicle*. It is, in particular, the manuscript on how to find the buried treasure. But his investigation of the recording history and publication of the *Oral Narration of the Former Zaporizhzhya Cossack Mykyta Korzh* is considered to be his greatest contribution to the historiography. The folkloristic note by Petro Sochynskiy about the folk narrator from Novomoskovsk Mykhailo Harkusha and his repertoire is also an interesting work.

Volodymyr Danylov has published a number of papers in the *Chronicle*. They are dedicated to the history of the region Ethnography and Folkloristics, both of the more ancient period and the second half of the XIX century. Several published works by V. Danylov contain biography and folkloristic activities of Hryhoriy Zaliubovskiy and Mykola Markevych. Dmytro Yavornytskyi has proposed here found by him autobiography of the Kyivan historian and the compiler of *Starosvitskyi Banduryst* (1861) Mykola Zakrevskiy. And Mykola Bykov has presented the first in the history of Ukrainian Folkloristics an essay on the life and poetry of Ivan Manzhura. It is published later as a separate brochure in Katerynoslav.

The largest number of reviews has been edited in *Zhyvaya Starina (Live Antiquities)* magazine as a printed organ of the Russian Geographical Society. It has been issued in Saint Petersburg. Their authors, Russian folklorists Ivan Abramov, Volodymyr Danylov and Dmytro Zelenin, have responded positively on the collections of songs and legends published in the fourth and seventh issues of the *Chronicle*. V. Danylov has presented a solid review on the fourth number of the *Chronicle* in the *Historical Herald* journal. He has estimated positively the collection of songs by Ya. Novytskyi. Also the prominent Ukrainian folklorist Volodymyr Hnatiuk has reviewed the collected volumes by Yakiv Novytskyi on the pages of the Shevchenko Scientific Society Proceedings.

Keywords: Folkloristics History, methodology, edition, folklore regional studies, Zaporozhzhia folklore.